

UN ALBUM CU SCHIȚE DE *EX-LIBRIS*-URI AL LUI TRAIAN ACHIM (1885-1945), REPUS ÎN DISCUȚIE (I)

GABRIELA MIRCEA,
SMARANDA CUTEAN
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Biografia intelectuală și artistică a lui Traian Achim, student apreciat al lui Costin Petrescu¹ – magistru cu care cel amintit a întreținut o legătură cordială începând din 1918, naș al unicului fiu al său² –, a fost, în mare, creionată anterior. Ea nu ne este însă cunoscută în detalii cronologice cu totul mulțumitoare, existând sincope și valențe biografice neclare, mai ales în legătură cu perioada și locul în care Traian Achim și-a efectuat primii ani de instrucție artistică superioară, înainte de 1918/1919. Ca atare, la ora actuală, putem afirma despre acesta, cu destulă certitudine, doar că a fost: profesor al *Liceului Mihai Viteazul* din Alba Iulia, în anii 1920-1945; pictor de șevalet liber profesionist (integrabil *școlii picturale de la Baia Mare*); pictor muralist de biserici; ziarist la hebdomadarele albaiuliene *Trasilvania românească* și *Vestea*; întemeietor și promotor al *Clubului de aeromodelism* de la Alba Iulia; activist al *Astreii*; posesor de importantă bibliotecă personală și bibliofil, realizator de ex-libris-uri grafice proprii (unele intrate prin schimb, în colecții europene)³; culegător de folclor și cunoscător de etnografie; iubitor de proiecții cinematografice având un proiector propriu și role cu filme; iubitor de teatru (în spiritul *Astreii*); iubitor și practicant de muzică (a cântat la flaut, iar fiul său la vioară); prieten al profesorilor străini de la *Liceul Mihai Viteazul*, din Alba Iulia, Pierre Chanier (1887-1967)⁴ și Mariano Baffi (1910-1994) și membru al „societăților” româno-franceză și româno-italiană, ca și al altor personalități din corpul didactic

¹ Absolvent în 1919 al *Școlii de arte frumoase* din București, *Secția arte decorative* precum și al *Cursurilor libere de pictură* de la Baia Mare, unde a fost prezent, cu intermitențe, în anii 1919-1921 (Vezi îndeosebi Mircea, Fleșer 2008, passim).

² Botezat, în memoria marelui profesor de la București, Traian Costin Achim, devenit mai apoi arhitect șef al Devei.

³ Nu se poate restabili dacă va fi deținut și o colecție de ex-libris-uri grafice – așa cum a avut doctorul Nicolae Igna – eventual mult mai restrânsă, constituită și din lucrări ale altor artiști; despre colecția de ex-libris-uri Igna vezi Gabor 1969, Stamatopol 2001-2002 passim etc.

⁴ Pierre Chanier a fost și iubitor de carte și publicații diverse, de limbă franceză îndeosebi, inclusiv posesor de bibliotecă personală, aplicându-și pe cărți (pe niște *prospecte* publicitare, parvenite din Franța, cel puțin!), ca ex-libris, ștampila sa de profesor la *Liceul Mihai Viteazul* din Alba Iulia, până la plecarea sa la Sibiu; deși prieten apropiat al lui Nicolae Igna, nu știm să fi fost colecționar de ex-libris-uri grafice, iar biblioteca sa personală, din timpul șederii la Alba Iulia, dusă la Sibiu în 1939, s-a risipit, probabil (nefiind transferată în Franța în 1948), parte rămânând la rudele soției.

albaiulian interbelic⁵; cunoscător de limbi străine (germană, maghiară, franceză, italiană, engleză, fiind abonat la diverse reviste din străinătate, de unde își comanda totodată, cu regularitate, și cărți); pasionat de istorie în general (sau a artelor, a arhitecturii, a cărții și scrierii, inclusiv a dansului și coregrafiei, a sportului, a modei, a cinematografiei etc.), de filosofie, psihologie și literatură, de științe și tehnologii; stenograf și grafolog omologat; preocupat de chiromanție și ocultism, de magie⁶ etc.

A tins spre un *enciclopedia*, deosebit de larg, descins din *iluminism* și trecut prin retortele superioare ale gândirii secolului al XIX-lea, din care în mod cert aspirația sa spre gândirea integrativă a descins. Dar totul era pus și sub semnul firescului cotidian, al însușirii naturale a marilor aspirații și realizări ale trecutului, mai îndepărtat, sau mai apropiat și, mai ales, ale prezentului său⁷.

Deasupra tuturor strădaniilor sale de autoinstrucție, acomodată vieții unui intelectual și artist, aparent doar provincial, a planat aspirația către o organizare cosmică înfrumusețitoare a lumii înconjurătoare, încât, în toate faptele sale, pare a triumfa estetismul, cu puternice inflexiuni moderniste și cu deschideri practice înspre cotidian, concepție dobândită prin studiile la București, efectuate îndeosebi sub egida profesorului său, de la *Arte decorative*⁸, Costin Petrescu, intens adulat (veritabil mentor și model existențial), dar niciodată imitat!

În contextul studiului de față ne interesează să aprofundăm cunoștințele de până acum, popularizate prin alte lucrări anterioare, referitoare la biblioteca personală a profesorului și artistului albaiulian, la cultul său pentru lectură și carte (foarte real și bine întreținut, permanent), în legătură cu care a întocmit și o serie de ex-libris-uri grafice, de autor (preocupare artistică aparent minoră, în care, însă, se oglindește din plin atât bibliofilia sa, cât și înzestrarea sa artistică incontestabilă, inclusiv cultura sa, estetică și generală).

Dacă ne raportăm la biblioteca sa, o cercetare a reminiscentelor acesteia (deoarece multe exemplare de carte, cele mai valoroase, fuseseră deja scoase la vânzare) s-a petrecut în 2007-2008, la invitația moștenitoarei familiei (regretata doamnă Valentina Achim), investigație de pe urma căreia se concluziona:

⁵ Care și ele (adică personalități de seama unui Leonte Opriș, Virgil Cucuiu, Ioan Codrea, Enea Zefleanu, Horia Teculescu, Ioan Sandu etc.) avuseseră importante biblioteci particulare, cultura cărții cunoscând o înflorire și generalizare remarcabile, inclusiv la nivelul intelectualității românești din orașe relativ mici etc.

⁶ Despre biografia și activitatea sa vezi și referințe bibliografice (unele colaterale) ca: Mărgineanu 2003; Mircea 2010; Mircea 2011; Mircea 2012; Mircea, Cutean 2019; Mircea, Fleșer, 2008; Mircea, Fleșer 2009; Mircea, Le Nir 2013; Mircea, Stînea 2011 etc.

⁷ Toate datele biografice amintite sunt deductibile din arhiva familială consultată în 2007-2008.

⁸ Pentru Traian Achim artă decorativă era și proiectarea unei case (solidă, rezistentă, practică, integrată în peisaj), sau a unei grădini, a unui parc, a unei priveliști, a unei mori (la Măgina a avut și o moară, de care s-a ocupat), a unei gospodării de țară, inclusiv practicarea ingineriei (a aeromodelismului), eficiența unei instalații fiind corelată și cu cea a căutării formei sale ideale etc.

„Traian Achim a acordat o atenție specială bibliotecii familiale, inventariindu-și și clasându-și în mai multe rânduri cărțile. Pentru mai multe exemplare a realizat legături speciale, de colecție, meșteșugite de el, îmbrăcate în piele roșie și, în același context, al unor veritabile preocupări de bibliofilie, a creat o serie de *ex-libris*-uri, pentru uz personal, sau *ex-libris*-uri în general, dintre care, pe unele le-a și aplicat pe anumite exemplare, mai apropiate sufletului său, după ce a confecționat negativele trebuitoare”⁹.

S-a mai amintit anterior faptul că: „Biblioteca sa a fost realmente o colecție funcțională, utilă, frecvent folosită, relația cu cărțile a posesorului său fiind permanentă și vie, de-a lungul vieții”¹⁰.

Actualmente, cercetarea și popularizarea informațiilor referitoare la această bibliotecă interbelică, reprezentativă pentru un intelectual local (și nu numai, reprezentativ și la un nivel mai înalt), au progresat, pe baza exemplarelor de carte, provenite din aceasta, donate de regretata doamnă Valentina Achim, *Muzeului Național al Unirii* din Alba Iulia¹¹.

Astfel, s-au putut analiza în detaliu, cu acest prilej, un număr de 103 exemplare provenite în mod clar din vechea bibliotecă a fostului profesor și artist albaulian. Unele dintre ele prezentau cote (sau numere de ordine interioară) trecute pe ele de mâna celui menționat.

Ca atare, de pildă, un volum (Ioan Baltariu, *Tripticele din Transilvania*, Aiud, 1930) avea cota de „2061”, ceea ce putea însemna că, deja, la începutul anilor '30 biblioteca lui Traian Achim număra peste 2000 de exemplare (destul de mult, pentru un deținător particular), dar, desigur, volumul ar fi putut fi achiziționat nu numai imediat după tipărire, ci, cu probabilitate, și mai târziu, cândva anume, în intervalul 1930-1945 (fiind posibil și ca această cotă să îi fie atribuită la o reorganizare, relativ târzie, a bibliotecii, din același interval)¹². Volumele I și II ale unei ediții interbelice, fără an de apariție, în limba română, a romanului *Don Quijote* de Cervantes, aveau cotele No. 533 și No. 534, ca semn probabil că făceau parte din categoria *Literatură străină* a bibliotecii.

Dar atunci, numărul cărților din biblioteca lui Traian ar fi fost și mai mare, de peste 2500-2600 de exemplare, ceea ce ar fi fost destul de neașteptat.

Alte exemple: un volum (*Industrial and Applied Art Books*, New York - Dallas, 1926 – și observăm din ce locuri îndepărtate îi parveneau lui Traian

⁹ Mircea, Fleșer 2008, p. 47.

¹⁰ *Ibidem*; se releva importanța bibliofilă a edițiilor prime din autori reprezentativi români, clasici, ca: Agârbiceanu, Delavrancea, Sadoveanu etc., multe dintre ele prevăzute și cu *ex-libris*-uri ștampilare de autor și cu legătura manoperată artizanal, ceea ce le sporea valoarea particulară.

¹¹ Vezi în acest sens Mircea, Cutean 2019, *passim*.

¹² Cu toate aceste obiecții, ideea existenței încă din anii '30 a unui număr de peste 2000 de exemplare de carte în biblioteca respectivă, ar trebui acceptată, deoarece posesorul său recurgea și la o clasificare pe domenii a cărților posedate, încă de la începuturi, iar cota de 2061 putea fi raportată doar la una dintre categoriile respective (de fond, desigur).

Achim cărțile –) prezintă ex-libris-ul manuscris „*Traian Achim*” și cota 43; alt volum (Toma V. Ștefănescu, *Perspectiva liniară – Noțiuni elementare pentru desenul după natură*, București, 1926) prezintă cota manuscrisă, realizată cu creion negru, de Traian Achim, pe foaia de titlu recto, 1587 etc.

Astfel, se poate accepta teoretic faptul că biblioteca a avut peste 2500 de volume, din diferite categorii tematice și e păcat că a fost risipită (deoarece ne-ar fi permis o radiografie intimă a universului de cultură, cunoaștere și delectare a unui reprezentant de seamă al intelectualității albaiulene interbelice).

În legătură cu ex-libris-urile grafice realizate de Traian Achim, în 2008 au fost publicate (fără a fi catalogate), un număr de 31 de desene de acest tip (la dimensiuni mici și chiar foarte mici, ceea ce a împietat asupra percepției lor artistice adecvate)¹³, specificându-se, totodată, că în cadrul *Albumului*, la care facem referire și cu ocazia actuală, au fost identificate, în anii 2007-2008 (când acestea au putut fi cercetate în fosta locuință a artistului), un număr total de 76 de desene de acest tip¹⁴.

Cu ocazia studiului de față noi încercăm catalogarea unui număr de 20 dintre ele (primele 20, la care avem acces acum), punând accent pe înțelegerea mesajului și a calității lor artistice, precum și pe caracterul inedit al unora.

Ca atare, dintre cele 20 mostre de grafică mică, ex-libris-istă, catalogate acum, în premieră, 13 (cele cu numerele de *Catalog*: 1-4, 7-12, 15-18¹⁵) sunt integral inedite, iar 7 dintre ele (cele cu numerele de *Catalog*: 5, 6, 13, 14, 19 și 20) au fost publicate anterior, numai ca imagini ilustrative.

S-a încercat totodată, cu ocazia actuală, să se confere titluri provizorii acestor desene, pentru a fi mai ușor distinse unele de altele și a putea fi comentate, cu referiri mai nuanțate, corelativ.

Novator este și faptul că, acum, prin descrierile lor interpretative, s-a pornit spre interpretarea artistică și stilistică, în premieră, a acestor mici, adeseori, „bijuterii” grafice. Ele par valoroase, în ciuda unor „stângăcii” căutate ale lor, sau a unor „trunchieri” moderniste, de redare, sesizabile în desen și concepție, care nu corespundeau neapărat unor „neputințe” creative, ci, mai ales opțiunilor stilistice moderniste, uneori aliniat „avangardiste” ale autorului.

Totodată, deoarece aceste compoziții nu au fost datate, mai multe dintre ele (cum nu au fost datate nici tablourile de șevalet ale pictorului, pe care le pregătise pe mai multe în vederea realizării unei expoziții personale, mereu amânată¹⁶) – cu unele excepții¹⁷ –, descrierea lor interpretativă și încercarea de

¹³ Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

¹⁴ *Ibidem*, p. 85-86; dintre acestea, doar unele, nu toate, au intrat în donația Valentinei Achim.

¹⁵ Vezi Anexa.

¹⁶ Artistul nu a prea insistat pentru organizarea unei expoziții personale, la Alba Iulia sau în altă parte, dată fiind caracteristica aceasta modernistă, originală, cam greu de digerat de către marele

încadrare stilistică a lor ne deschide calea și spre o datare, realmente acceptabilă, diferențiată față de cea care li se poate atribui stadial, la începutul cercetării¹⁸.

Astfel, și noi am datat, în prima fază de lucru, în cadrul *Catalogului*, seria acestor concepte de *ex-libris*-uri, în 1934 (sau, ca supoziție, demnă de a fi pusă în discuție și ea, ante 1934, pentru că anul a fost notat în *Album*, ulterior realizării lor). Datarea lor se raportează, așadar, în mod destul de clar la anii 1934 și 1935, plecând și de la faptul că, exemplarul de *ex-libris* grafic, ștampilar, linograt, care i-a aparținut lui Nicolae Igna (vezi conceptul, în *Anexa*, nr. 1), aplicat de acesta pe cărțile din biblioteca proprie, introdus și în colecția sa de *ex-libris*-uri grafice și oferit, uneori, la schimb, altor colecționari, care are și circulație liberă pe *Internet* (la ora actuală), este datat în 1935 (ceea ce acceptăm și noi, ca demn de crezare), de cei care l-au catalogat în afara granițelor țării. Dar, conceptul, sensibil diferit de *ex-libris*-ul devenit al lui Nicolae Igna, datat de noi în 1934, a putut fi și mai vechi, poate, de pe la începutul anilor '30, sau, de ce nu, chiar și sensibil mai vechi, respectiv din cursul deceniului anterior (!).

Oricum, portretul hipermodernist, abstractizant, transformat în *ex-libris*, al doctorului Nicolae Igna, elaborat în 1934 – cum acceptăm, totuși, până la urmă, în lipsă de alte probe –, este considerat de cei care l-au catalogat în afara țării ca fiind „expresionist”, ceea ce din nou, trimite chiar prima piesă a *Albumului* analizat mai în amănunt de noi acum (în care lucrările vor fi fost incluse și într-o anume ordine cronologică, a realizării lor succesive), tot înspre limita deceniilor al treilea și al patrulea, ale secolului al XX-lea.

Vreo 3-4 desene, needitate încă de noi, cu alungiri surrealiste ale personajelor feminine, care citesc, ca și unele pe fond negru, cu cretă albă, fac trimitere evidentă la creația *ex-libris*-istă a lui Gáborjáni Szabó Kálmán (1897-1955), din care Traian Achim pare a-și fi redesenat (aproape *tale quale*), pentru sine¹⁹, câteva modele (care îi vor fi plăcut, putem crede, mai mult), ceea ce ar oglindi, în plus, nu numai înzestrarea sa reală pentru desen (practicat în diverse

public, probabil și de critica vremii de la noi, a acestei creații picturale de șevalet; pe de altă parte, el s-a considerat, în primul rând, muralist, pictura de șevalet sau grafica trecând în plan secund.

¹⁷ Sunt date în josul paginii, ulterior desenării, doar desenele de pe primele 3 file ale *Albumului*, respectiv în „1934”, ele fiind și semnate, cu inițiale, sub forma: „T. a.”.

¹⁸ Astfel, deși, artistul a datat certamente, 7 dintre *ex-libris*-urile publicate acum, în 1934, dat fiind că datarea respectivă s-a făcut cu creion negru, nu neapărat imediat după realizarea desenelor amintite, ci, poate, la un anume interval de timp scurs după crearea lor, noi ne întrebăm dacă preocupările de acest gen ale lui Traian Achim se inițiază, chiar în acest an, precum și dacă, eventual, el nu a avut și un alt *album* asemănător (cel puțin) – conținând grafică mică –, mai vechi, adică, dacă nu cumva va fi fost preocupat de crearea de *ex-libris*-uri proprii și înainte de 1934?

¹⁹ Dar, cum Traian Achim era mai în vârstă și cu „state de plată” mai vechi în practicarea artelor plastice (inclusiv prin participările sale la cursurile libere de pictură de la Baia Mare, unde artiști maghiari și români se putuseră întâlni), datele de pe la începutul anilor '20 ai secolului al XX-lea, se pune și problema, dacă nu, totuși, prin absurd, și aceste „concepte” erau originale (adică creații proprii ale artistului albaiulian, ceea ce pare improbabil desigur).

tehnici), cunoscută dinainte, cât și spiritul său eclectic, permanent deschis la înnoiri, la schimbarea registrelor stilistice, inclusiv capacitatea de a-și însuși unele direcții de reprezentare și exemple străine, exterioare, fără nici o reținere, lăsându-se influențat din plin de ele²⁰.

Totodată, prin raportare la mediul cultural și artistic strict albaiulian se pune și problema dacă, preocupările ex-libris-iste ale lui Traian Achim nu vor fi influențat asupra orientării spre acest domeniu, al graficii mici, a mult mai tânărului artist, originar din același oraș (Alba Iulia), Gy. Szabó Béla (1905-1985), care a avut și el o legătură specială, de recunoștință și prietenie sinceră față de și cu medicul militar Nicolae Igna (1899-1961), iar prin intermediul acestuia din urmă s-ar fi putut cunoaște și cu Traian Achim (cu probabilitate).

Oricum, prin raportare la acest ultim grafician albaiulian, de mare înzestrare artistică, care a fost Gy. Szabó Béla, problema de unde i-ar fi putut veni impulsul prim de a realiza și el ex-libris-uri grafice, fie din mediul maghiar albaiulian (sau mai larg transilvan, incluzând aici și *Partium*-ul etc.), sau, de ce nu, poate, fie chiar din exemplul personal, pe care Traian Achim i l-ar fi putut oferi, nu poate fi nici ea elucidată, în faza actuală de deștelenire a cercetării.

Iar, Traian Achim, la rândul său, de unde să fi primit imboldul de a realiza astfel de creații de grafică mărunță, dacă nu cumva din mediul intelectual și artistic maghiar transilvan, poate chiar sub influența unor impulsuri culturale și artistice venite dinspre cercul profesoral al *Liceului* maghiar, din localitate, din mediul căruia s-a desprins și a evoluat atât de frumos și Gy. Szabó Béla, elevul eminentului profesor de desen Reithofer Jenő (1880-1952), omolog, o bună perioadă de timp, în mediul catolic local, cu sobrietatea sa, al profesorului Traian Achim, mult mai liber și mai deschis oricăror încercări estetice, ca și sub aspect creator propriu-zis (se poate de asemenea considera). Îi veniseră atare imbolduri, din mediul băimărean, de la începutul deceniului al treilea?

Ca atare ne putem pune și următoarele întrebări: cine pe cine a influențat?, sau cine pe cine a continuat și dus mai departe?; sau fiecare a mers pe drumul propriu, fără a se fi influențat, în niciun fel?

Oricum, stilul lui Gy. Szabó Béla pare diferit de cel al lui Traian Achim, fiecare având notele sale proprii, originale (dar asta nu înseamnă că un anume impuls nu ar fi putut fi primit de cel dintâi, de la cel din urmă, în privința adordării ex-libris-urilor grafice)!

Iar în acest sens, al influențelor, care i-ar fi putut parveni și lui Traian Achim din mediul cultural și artistic maghiaro-român (al relațiilor de acest tip româno-maghiare, cultivate nu numai în cadrul *Școlii de pictură de la Baia*

²⁰ Dar, aceasta este doar o interpretare primară și nu se poate încă da o explicație prezenței și semnificației acestor desene, în *Albumul* reanalizat acum, în afară de prețuirea specială pe care Traian Achim le-a acordat-o lor și autorului amintit.

Mare, după 1918, mai intens), este de amintit și faptul că acestuia din urmă i-au putut fi cunoscute și aparițiile revistei *Ex-libris* (cu texte române și maghiare), apărută la Cluj, începând din 1925²¹ – moment când ar fi putut debuta și preocupările *ex-libris*-iste ale celui menționat (nu neapărat numai în 1934).

Oricum, în opinia noastră, ele pot fi datate, teoretic, începând din jurul acestui an (chiar și ca o sensibilă limită *ante quem*, nu numai *post quem*), activitatea de concepere de *ex-libris*-uri a lui Traian Achim putând continua, cu probabilitate, până la sfârșitul vieții (respectiv până în 1944-1945), la o intensitate mai scăzută însă, față de anii 1934-1935, când ea era în plin avânt.

În ciuda tuturor incertitudinilor actuale, ne este totuși clar faptul că în 1934/1935, cel puțin (cu posibile anteriorități și continuități), grație și preocupărilor de acest fel ale lui Traian Achim, dar și cultului pentru biblioteca proprie și pentru colecția sa de *ex-libris*-uri grafice, al doctorului Nicolae Igna, Alba Iulia era un oraș cu evidente și susținute preocupări bibliofile și *ex-libris*-iste (un oraș, în fond viu, sub aspect cultural și artistic, nu unul mort, vegetativ, cum îl considera, sensibil mai târziu, Liviu Rebreanu), iar apariția și afirmarea viitorului mare grafician Gy. Szabó Béla nu mai pare nici ea întâmplătoare (sau surprinzătoare întru totul), dacă realmente a existat și o influențare reciprocă (mai mult sau mai puțin directă și intensă), între cei trei mari, până la urmă, promotori ai *ex-libris*-ului local (cu deschideri chiar și în afara țării): Traian Achim – Nicolae Igna – Gy. Szabó Béla (continuați mai apoi, peste timp, de remarcabilul, la rândul său, duet Alexandru Rădulescu – Iacob Mârza).

ANEXA

CATALOGUL CĂTORVA SCHIȚE DE *EX-LIBRIS*-URI

1. Titlu: [*Cap de bărbat, în profil, spre stânga, stilizat modernist*], f. a. (fig. 1).

Datare: 1934 (sau, eventual, sensibil ante 1934)²².

Dimensiuni: 25,7 x 19 cm (albumul)²³, 6,7 x 7,9 cm (lucrarea grafică).

Descriere interpretativă: Compoziție modernistă, stilizată puternic, cu vagă trimitere la un „cubism” surmontat (aluzivă, doar), decorativistă oarecum, de fapt expresionist-abstractă, concepută ca joc original de pete și linii negre, în

²¹ Nr. 1 al acesteia, din luna octombrie și anul al VI-lea de apariție, 1931, se păstrează la *Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”* din Cluj; vezi în acest sens:

http://dspace.bcucuj.ro/bitstream/123456789/13429/1/BCUCLUJ_FP_451047_1931_006_001.pdf - accesat în 01. 06. 2020.

²² Lucrarea în sine nu a fost datată.

²³ La un moment dat s-au înregistrat 25, 3 x 18, 5 cm (!); vezi Mircea Fleșer 2008, p. 85, nr. 4.

contrast cu cele „albe”, decupate intenționat și individualizate subtil, din fondul alb al hârtiei-suport, cu care, de altfel, acestea se și confundă (cu subtilitate dublă de execuție și implicații plastice). În partea dreaptă, vertical, de sus în jos, apar majusculele de mână: *EX LIBRIS*. Dispunerea textului sugerează ideea de verticalitate a personajului reprezentat atât de modernist, în consonanță și cu cea de profesionalism înalt, sugerată de reprezentarea, plină de forță sugestivă, deși abstractizată, a „ochiului” sugerat ca scrutător, dar și interiorizat²⁴. Conceptul a fost utilizat (cu mici deosebiri: central, jos, s-a adăugat textul: *DR. N. Igna*) la realizarea unui *ex-libris* (cu negativ linogravat), dedicat, fără dubii, lui Nicolae Igna și datat, îndeobște, în 1935, care are și circulație pe *Internet*²⁵.

Tehnică: Pictură în tuș negru (sau acuarelă), cu pensula, fină, subtilă, realizată cu o siguranță deosebită, fără nicio reținere, sau revenire, cu degradeuri valoroase ale intensității culorii.

Referințe: Concept inedit²⁶.

2. Titlu: [*Portret de femeie tânără, cu capul ușor întors, privind spre stânga și cu vâl* – probabil *Portretul soției*], f. a.²⁷ (fig. 2).

Datare: 1934 (sau, eventual, ante 1934).

Dimensiuni: 6 x 8,3 cm.

Descriere interpretativă: Compoziție sobră, plină de tristețe, de suferință, care ca mesaj poate fi legată de urmările Primului Război Mondial, cu probabilitate ele „deplânse” de cea portretizată, cu reculegere și mare demnitate interioară²⁸. Sub „portret”, s-a scris, tot cu pensula: *EX LIBRIS T. A.*, fiind clar că era vorba de un *ex-libris* destinat uzului propriu (al artistului, care își lua ca însemn grafic reprezentativ pentru cărțile sale personale, chipul soției).

Tehnică: Desen modernist realizat din hașururi, prin pictare cu o pensulă fină, în tuș negru, cu degradeuri relativ frecvente ale liniilor (deosebit de sigure), care parcă însuflețesc „portretul”. Remarcabile sunt trăsăturile chipului,

²⁴ Merită a se insista pe acest concept, deoarece el poate fi considerat un fel de “capodoperă” în cadrul creației de acest tip a lui Traian Achim, pe care a elaborat-o cu inspirație și dexteritate deosebită, pentru Nicolae Igna, rafinat prețuitor de *ex-libris*-uri grafice.

²⁵ Vezi un exemplar în colecția *Universității din Debrecen*:

google.com/search?q=dr.+nicolae+igna+ex+libris+traian+achim&rlz=1C1CHBD_enRO777RO777&biw=1278&bih=620&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=q9Z6in2CHpWzSM%253A%252CIA0W6RRat7SUCM%252C_&vet=1&usg=AI4_-kSfjt56vGJIBoKvn4CGUGIythmlg&sa=X&ved=2ahUKEwjQptHwsaHnAhXKR5oKHfOCCyEQ9QEwCnoECAoQCw#imgsrc=q9Z6in2CHpWzSM:&vet=1, accesat în 26 ianuarie 2020 etc.

²⁶ Nu a fost semnalat în Mircea, Fleșer 2008, p. 194-197.

²⁷ Lucrarea în sine nu a fost datată.

²⁸ Pentru asemănările eventuale cu soția artistului vezi portretele acestea publicate în Mircea Fleșer 2008, p. 11.

artistul dând dovada unei mari capacități de redare sintetic-modernistă, perfect coerentă, a expresivității exterioare și mai ales „interioare” a acestuia.

Referințe: Concept inedit²⁹.

3. Titlu ad hoc: [Țărancă tânără citind din mers, cu vaca la păscut], f. a. (fig. 3).

Date aproximative: 1934 (sau, eventual, ante 1934).

Dimensiuni: 6 x 30,1 cm.

Descriere interpretativă: Frumos concept de *ex-libris*, cu tematică țărănist-culturalizatoare, de tip *astrist*, redată modernist (cu accente simbolice-expresioniste, aparent tratate tradiționalist), care se remarcă prin unitatea compozițională și execuția vie, însuflețită (inclusiv de degradeurile, deosebit de plastice, ale „tușelor” desenului). În partea stângă, pe verticală, una sub alta, au fost incluse, într-un cartuș, inițialele: *EX LIBRIS*, ceea ce sugerează înălțarea pe care lectura inteligentă (chiar și în cazul unei țărănci, care poate fi considerată și *alter ego*-ul artistului), spiritul lucrativ și contopirea cu natura o pot produce.

Tehnică: Desen realizat prin pictare cu pensula și tuș negru.

Referințe: Concept inedit³⁰.

4. Titlu: [„Femeie” desculță, cu un braț de crengi înflorite (sau mâțișori)], f. a. (fig. 4)

Date: 1934 (sau, poate, sensibil ante 1934).

Dimensiuni: 6,5 x 9,2 cm.

Descriere interpretativă: Este o compoziție extrem de originală, executată rapid (fără cursivitate căutată, parcă doar pentru a reda o viziune conceptuală) prin care se încearcă o reprezentare a *Primăverii*, printr-un personaj grafic destul de ciudat, cu valențe androgine (în opinia noastră). În dreapta, într-un cartuș, fără limită inferioară, apare, pe verticală textul: *EX LIBRIS* (sugerând din nou înălțarea spirituală prin intermediul cărții).

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu pensula.

Referințe: Concept inedit³¹.

5. Titlu: [„Leda și lebăda”], f. a. (fig. 5).

Date: 1934 (sau, eventual, sensibil ante 1934).

Dimensiuni: 5,4 x 8,3 cm.

Descriere interpretativă: O compoziție originală, à la Traian Achim (de inspirație *art deco*, în primul rând, dar cu inflexiuni moderniste de alt gen,

²⁹ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

³⁰ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

³¹ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

puternice, predominante), deși tema este atât de veche și cu atâtea reprezentări în arta universală. Ea are o coerență și o cursivitate grafică deosebită. Mitul antic este invocat, într-o reprezentare cu semnificații speciale pentru autor, cu accent deosebit pus, din nou, pe feminitate. Deasupra, pe orizontală, apare textul (care oglindește cel mai bine, permanentul feminism al autorului, elogiindu-și și partea feminină a înzestrării sale artistice): *LE PLUS BEL OISEAU LA FEMME*, iar dedesupt, tot pe orizontală: *EX LIBRIS T. ACH.* Deși a fost unul din conceptele de ex-libris cele mai iubite de Traian Achim (se poate admite, de vreme ce l-a creat ca pe un ex-libris de uz personal afișat) nu am găsit urme ale folosirii sale ca ex-libris ștampilar, aplicat pe cărțile, câte se mai păstrează, din fosta sa bibliotecă.

Tehnică: Desen în tuș negru, cu pensula, pe hârtie.

Referințe: Mircea Fleșer 2008, p. 194.

6. Titlu: [*Tânără, în rochie de epocă, cu corola unei flori în podul palmei drepte*], f. a. (fig. 6).

Datare: 1934 (sau, sensibil ante 1934).

Dimensiuni: 9 x 8,3 cm.

Descriere interpretativă: E o compoziție, din nou simbolică și modernist tratată, dusă dincolo de decorativism, înspre un simbolism complex. "Tânără" e îmbrăcată într-o rochie de epocă. Ea ține, într-un cadru natural feeric (simbol al culturii și educației), în podul palmei drepte, o corolă de floare (simbol al câștigului spiritual, neprețuit, ca miracolul naturii însuși, pe care lectura cărților ți-l poate aduce³²). Singurul detaliu care sugerează că acest personaj grafic nu e curat feminin este frizura teșită de pe creștetul capului. În cartușul orizontal de jos, s-a așezat textul, cu majuscule de mână: *EX LIBRIS T.* (suprapus de) A. (deci, cu T. și A. în ligatură, ca de monogramă modernistă³³)

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu pensula, pe hârtie.

Referințe: Mircea, Fleșer 2008, p. 194.

7. Titlu: [*Zeița Atena/ Minerva, cu Bufnița și Cornul Lunii*], f. a. (fig. 7).

Datare aproximativă: 1934 (sau, cu probabilitate, ante 1934).

Dimensiuni: diametrul orizontal: 7,2 cm, iar cel vertical: 7,8 cm.

³² Trimiterea este, desigur blagiană, la simbolul „corolă de minuni a lumii”; racordarea la acesta ar putea corespunde momentului în care Traian Achim a intrat în comuniune cu *Poemele luminii* (ceea ce s-ar fi putut petrece mai degrabă în anii '20, după 1919, deși revenirea la motiv ar fi putut fi reiterată, foarte bine, de către același cunoscător al poeziilor lui Blaga și la începutul anilor '30.

³³ Artistul, bun profesor și de caligrafie, a fost interesat și de utilizarea, de-a lungul vremurilor istorice, a monogramelor artistice (avea în bibliotecă, cel puțin un *Album* de acest tip).

Descriere interpretativă: Cu totul în alt stil și în altă tehnică grafică a fost realizat acest „concept” de *ex-libris* personal al artistului, ceea ce relevă diversitatea, „eclectismul” (prezent și el adeseori), de fapt mobilitatea creativă și „tehnică” deosebită a acestuia. Pe lângă dorința de experimentare mereu a unei noi modalități de expresie și tehnice, Traian Achim se și plictisea repede de ceea ce încercase anterior (chiar dacă îi reușise, cu aceasta mai mult, parcă). Reprezentarea a fost încadrată, de un chenar realizat din două cercuri aproape concentrice, imperfecte, în interiorul căruia a fost așternut, cu majuscule îngroșate, textul: *EX LIBRIS/ TRAIAN ACHIM//*, cele două înscrisuri fiind despărțite de două stelute, în cinci colțuri. *Alter ego*-ul artistului este din nou compozit, constând din *Triada: Zeița Minerva – Bufnița – Cornul Lunii*.

Tehnică: Desen în tuș negru (poate, e totuși o cerneală ușor indigo, de ștampilă), realizat cu penița (sau, mai de grabă cu un trăgător fin, pentru desenul tehnic; și liniile chiar nu par a fi de peniță), pe hârtie.

Referințe: Concept inedit³⁴.

8. Titlu ad hoc: [*Doi tineri nuzi citind dintr-o carte, pe o piele de monstru solzos*], f. a. (fig. 8).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 6 x 7,8 cm.

Descriere interpretativă: E o compoziție cu „naivități” de redare, conștient alese, anatomii neveridice și rigidități ale liniei (totuși mai cursivă și mai plastică decât în desenul anterior) moderniste (duse dincolo de *art deco*, de la valorile și normele căreia Traian Achim a pornit în mod cert, în căutarea propriei sale identități artistice, pe care a căutat-o permanent, de la începuturi, în maniera sa, asimilând diferite influențe artistice europene înnoitoare). Dedesubt, apare textul, cu majuscule: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu penița, pe hârtie, asemănător oarecum ca modalitate de realizare, cu cel anterior³⁵.

Referințe: Concept inedit³⁶.

9. Titlu: [*Scenă licențioasă, a unei tinere semidezgolite, cu un bărbat mai în vârstă*], f. a. (fig. 9).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 8,2 x 7,7 cm³⁷.

Descriere interpretativă: O scenă de alcov, care poate intriga, prin probabila diferență de vârstă a personajelor (cu trimitere posibilă, la *Decameron*-

³⁴ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

³⁵ Ultimele două desene apar pe fila 4 recto, a *Albumului*.

³⁶ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

³⁷ Apare pe fila 5 recto a *Albumului*.

ul lui Boccaccio), concepută ca ex-libris pentru romanele, cam „fără perdea”, din biblioteca lui Traian Achim, denumite, conform textului, de la baza compoziției: *ROMANE VESELE*, deși literatura erotică nu e întotdeauna neapărat și în primul rând veselă (dar *Decameron*-ul era, în tot cazul, și vesel, în stil mare).

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu bețișor de lemn, pe hârtie.

Referințe: Concept inedit³⁸.

10. Titlu: [*Un împărat fantezist al pădurii citind*], f. a. (fig. 10).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 8,5 x 7,1 cm³⁹.

Descriere interpretativă: Din aceeași categorie a ex-libris-urilor potrivite creațiilor literare cvasi licențioase (așa-zis erotice), mai degrabă doar fanteziste și reconfortante, prin evadarea din cotidian, într-o lume a plăcerii pure, asigurată de lectura plină de mulțumire lăuntrică, face parte și această compoziție modernistă, realmente originală (plină de inspirație și creativitate plastică proprie).

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu bețișor de lemn, pe hârtie.

Referințe: Concept inedit⁴⁰.

11. Titlu: [*Doi „voaioriști” privind prin găurile de chei ale ușilor*], f. a. (fig. 11).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 13,5 x 7,8 cm⁴¹.

Descriere interpretativă: Cu totul diferit, ca realizare plastică modernistă, cultivând un stil naiv-caricatural, stângaci, pueril, dar și cu detalii de realizare grafică deosebit de interesante și valoroase, din punct de vedere tehnic (cu valențe picturale neașteptate), este conceptul compozițional, în care apar doi bărbați, decent îmbrăcați (probabil intelectuali, *alter ego*-uri ale autorului, unul profesor, celălalt artist, tributari, în ambele posturi, slăbiciunii pentru sexul frumos), care privesc prin găuri de chei de ușă, la două personaje feminine, supradimensionate, ambele în „camere obscure”. Este admirabil modul în care artistul a reușit să confere un contur alb abia perceptibil nălucilor de femei, deosebit de plin de efect sub aspect plastic, îndemânarea, minuția și ingeniozitatea de grafician împletindu-se cu cea de pictor, în acest caz. Între cei

³⁸ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

³⁹ Desenul apare pe fila 5 recto, a *Albumului*.

⁴⁰ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁴¹ Desenul apare pe fila 6 recto a *Albumului* împreună cu un altul.

doi „voaioriști”, așezați spate în spate, s-a scris cu majuscule neuniforme, textul: *EX LIBRIS/ EROTICE*//⁴².

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu pensula, pe hârtie.

Referințe: Concept inedit⁴³.

12. Titlu: [*Autoportret posibil, în postura de simplu cântăreț antic, cu „lira”*], f. a. (fig. 12).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 4,5 x 7,6 cm⁴⁴.

Descriere interpretativă: În chenar mărgelat, oval, alungit pe verticală, apare, pe fond negru, o siluetă zveltă de tânăr imberb, cu profilul posibil al autorului, nudă, drapată anterior cu o pânză antică. Este în mod cert un concept de *ex-libris* de uz propriu, fără a se menționa explicit acest lucru (deductibil însă, mai ales, din faptul că autorul a încercat a se prezenta din nou pe sine, se poate interpreta, prin raportare implicită la cărțile din biblioteca personală), deosebit de reușit, prin simplitate și chiar ca realizare plastică modernistă, originală.

Tehnică: Desen în tuș negru, realizat cu pensula.

Referințe: Concept inedit⁴⁵.

13. Titlu: [*Nud de femeie tânără, așezată, în postura de „Muză”*], f. a. (fig. 13).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 5,6 x 9,3 cm⁴⁶.

Descriere interpretativă: Într-un chenar „romboidal”, alungit vertical, care are în 4 locuri, cvasisimetrice, câte un ornament exterior de vrej înnodat – aducând mai de grabă, deși vag, cu 2 șerpi încolăciți –, s-a conceput o compoziție constând dintr-o foaie de hârtie, pe care o mână de intelectual scrie, sub inspirație de *Muză*, care, personificată plastic, se și așează, ca la ea acasă, pe foaia aflată în înălțare – îndoită dinspre orizontal spre vertical – . Sub compoziția modernistă, mascat tradițională, s-a scris orizontal, ca semn al suportului solid pe care cultura cărților îl poate întotdeauna oferi, cu majuscule: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș negru, cu penițe (poate și pensulă, pentru petele de negru).

Referințe: Concept publicat și în 2008⁴⁷.

⁴² Pe *ex-libris*-ul grafic, ștampilar, cvasiidentific, aplicat pe cărțile din biblioteca artistului (cu calități plastice sensibil diminuate), apare numai înscrisul: *EX-LIBRIS*.

⁴³ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁴⁴ Desenul apare pe fila 6 recto, a *Albumului*.

⁴⁵ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁴⁶ A fost desenat pe fila 7 recto, a *Albumului*.

⁴⁷ Vezi Mircea, Fleșer 2008, p. 195.

14. Titlu ad hoc: [Nud de femeie tânără], f. a. (fig. 14 a).**Datare aproximativă:** 1934 (sau ante 1934).**Dimensiuni:** 4 x 9,4 cm⁴⁸.

Descriere interpretativă: Într-un chenar „ovoidal”, alungit pe verticală, cu intrânduri și ieșinduri grafice asimetrice, s-a desenat un reușit nud feminin, modernist, cu capul întors spre stânga, către privitor, având brațul drept ridicat îndoit – care sugerează înălțarea prin lectură –, celălalt doar îndoit, la nivelul șoldului și piciorul drept ușor flexat, iar cel stâng în contrapost (șoldul și coapsa stângă parcă au volum viu, ieșind în relief, cu subtilitate, și focalizând privirea). Deasupra, într-un chenar, cu arcuire circulară, ca pentru o firmă de reprezentare de cabaret, s-a scris, cu majuscule: *EX LIBRIS*. Acestui concept i s-a realizat și un negativ ștampilar, care, la ora actuală, are circulație și pe internet, adică există exemplare de ex-libris-uri multiplicare cu ajutorul său, derivate din colecția medicului albaulian, amintit deja anterior⁴⁹.

Tehnică: Desen în tuș negru, cu penițe de diferite grosimi.**Referințe:** Concept publicat și în 2008⁵⁰.**15. Titlu ad hoc: [Dansatoare de cabaret androgină, cu bustul gol], f. a. (fig. 14 b).****Datare aproximativă:** 1934 (sau, eventual, sensibil ante 1934).**Dimensiuni:** 4,4 x 9,3 cm⁵¹.

Descriere interpretativă: În același cadru, ca în cazul *ex-libris*-ului anterior, văzută mai mult din profil, cu piciorul drept ridicat, îndoit, și brațele trase sensibil înapoi, în jos, cu bustul gol și o fustă foarte scurtă, franjurată, cu o frizură tipică anilor '20, apare o stranie dansatoare, tratată expresionist. Este un *alter ego androgin*, din nou, al artistului (atât de dual, mereu). Trăsăturile lui masculine (știute ca fiind caracteristice, cumva, chipului său⁵²) nu pot fi trecute cu vederea, în ciuda feminității afișate a personajului. Deasupra, într-un cartuș arcuit, s-a scris, cu majuscule: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș, cu penițe de diferite grosimi.**Referințe:** Concept publicat și în 2008⁵³.

⁴⁸ Desenul apare pe fila 7 recto (împreună cu altele două), a *Albumului*.

⁴⁹ https://katalog.cbvk.cz/arl-cbvk/cs/detail-cbvk_us_cat-0877141-EX-LIBRIS-Dr-N-IGNA/, accesat în 29 ianuarie 2020; dimensiunea dată în acest context era de: 13,7 x 10,8 cm, iar imprimarea negativului se făcuse cu cerneală albastră; calitățile plastice ale imprimatului, remarcabile și ele, realizat cu un negativ linogravat, nu sunt ca ale conceptului, mult mai artistic.

⁵⁰ Vezi Mircea, Fleșer 2008, p. 195.

⁵¹ Desenul apare pe fila 7 recto, a *Albumului*.

⁵² Vezi Mircea, Fleșer 2008, p. 98.

⁵³ Vezi Mircea, Fleșer 2008, p. 195.

16. Titlu: [*Elogiul caricatural al tânărului care persistă în lectură chiar și când e certat pentru asta*], f. a. (fig. 15).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 4,5 x 10,7 cm⁵⁴.

Descriere interpretativă: În cadru „ovoidal”, cu rotunjiri, este redat, în registrul superior un tânăr bărbat (poate un adolescent), care se adâncește în lectură (sustrăgându-se de la alte obligații, în chip destul de egoist, dar elogiut de grafician). Un altul, necertat că ar citi prea mult și s-ar sustrage de la îndatoririle cotidiene nu poate rămâne, inevitabil, decât idiot, cum și este reprezentat în partea inferioară a compoziției. Este un *ex-libris* caricatural, realizat ca atare, fără pretenții plastice deosebite (deși are și valențe moderniste). Deasupra, rotunjit, s-a scris cu majuscule: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș negru, cu penițe de diferite grosimi.

Referințe: Concept inedit⁵⁵.

17. Titlu: [*Ființă ciudată, aluziv androgenă – ca expонат viu de circ și ca posibil „alter ego” al artistului*], f. a. (fig. 16 a).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 4,5 x 10,4 cm⁵⁶.

Descriere interpretativă: Într-un cadru „ovoidal”, alungit pe verticală, ca un scut ciudat de luptă – mai mult decorativ, ca de butaforie de teatru, cu totul rupt de realitate – , neregulat ca formă, apare, pe negru, mult mai dezgolit, ca alte dăți, *alter ego*-ul așa-zis *androgen* al artistului (și chiar s-a figurat mascat în dreptul bazinei, spre dreapta, o meandă albă ca de val grecesc, mult rotunjit, care se întregește cu negrul din fundal, ca în semnul grafic circular, bicolor, pentru *Yin* și *Yang*), cu trup de femeie, dar cu cap de bărbat.

Tehnică: Desen în tuș negru și penițe.

Referințe: Concept inedit⁵⁷.

18. Titlu: [*Dansatoare de circ, cu bustul gol și cap de copil – ca „alter ego” al artistului*], f. a. (fig. 16 b).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 4,4 x 11,1 cm⁵⁸.

Descriere interpretativă: Compoziția este ciudată: frapează tinerețea personajului, chipul de copil, pus în opoziție cu sânii deja configurați (adolescentini, dar și destul de sălbatici), dezgoliți (ca și cum și această fragilă și

⁵⁴ Apare pe fila 8 recto a *Albumului*.

⁵⁵ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁵⁶ Apare pe fila 8 recto a *Albumului*.

⁵⁷ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁵⁸ Apare pe fila 8 recto a *Albumului*.

feminină creatură, modernist configurată, cu stângăcii lineare voite, cu un straniu și perfect inutil aranjament decorativist al capului – atașat în chip naiv portretului –, era o ciudățenie subtilă de circ, „demnă” de a fi expusă public, ca atare, pentru că este cu totul stranie, diferită de majoritatea muritorilor, și unii o chiar „exploatează” în acest sens, poate și cu acordul ei cvasiconștient, care pare a-și găsi în expunere vocația). E și acesta, putem considera, un *alter ego*, feminizat al artistului, personajul având și vocația autosacrificiului, probabil. Silueta e încapsulată într-un oval alungit, pe verticală, și albă pe fond negru, iar deasupra s-a scris, circular, cu majuscule: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș negru și penițe.

Referințe: Concept inedit⁵⁹.

19. Titlu: [*Profil de femeie tânără citind*], f. a. (fig. 17).

Datare aproximativă: 1934 (sau, poate, ante 1934).

Dimensiuni: 6,5 x 4 cm⁶⁰.

Descriere interpretativă: Frumos și echilibrat ex-libris, schițat cu rapiditate, fără greș, cu un duct deosebit de sigur și versat al mâinii. Într-un dreptunghi, pe orizontală, se configurează, în dreapta, „silueta” părții superioare – pe negru –, care ni se impune prin simplitate, a unei femei tinere, căreia îi este redat doar conturul, completamente în umbră (în genul siluetelor la modă în Europa secolului al XVIII-lea, dar numai printre nobili, desigur; și e aici o aluzie evidentă la înnobilarea prin lectură). Tot în același spirit iluminist, putem crede, cartea din care citește este redată supradimensionat, în culoarea *Luminii*, adică în alb, lectura contribuind și la iluminarea profilului, insidios redat în negru. În stânga, sus, în cartuș, apare, cu majuscule, textul: *EX LIBRIS*.

Tehnică: Desen în tuș negru, cu pensula, executat impecabil, armonios, în stil modernist.

Referințe: Concept edit⁶¹.

20. Titlu: [*Alter ego egiptean, feminizat, al artistului*], f. a. (fig. 18).

Datare aproximativă: 1934 (sau ante 1934).

Dimensiuni: 6,7 x 5 cm⁶².

Descriere interpretativă: O compoziție modernistă, originală, cu figurarea unui *alter ego* feminin, egiptean, al autorului. Poziția anatomică este incorectă, atât a brațelor deschise și înălțate deasupra capului, ca într-o adulare a *Zeului suprem*, cât și a picioarelor, unul fiind larg fandat, iar altul, mult îndoit, dar aici e semnificativă mișcarea, intenția redării sale și nu corectitudinea

⁵⁹ Nu apare în Mircea, Fleșer 2008, p. 193-198.

⁶⁰ Apare pe fila 10 recto, a *Albumului*.

⁶¹ Vezi Mircea, Fleșer 2008, p. 196.

⁶² Apare pe fila 10 recto a *Albumului*.

anatomică, cu totul neimportantă pentru artist. Execuția desenului a fost sigură, dezinvoltă, după ce, inițial, fuseseră fixate mici repere compoziționale cu creionul. Semnificația „hieroglifelor”, două în stânga dreptunghiului orizontal în care se încadrează lucrarea și două în dreapta, ne scapă (nu și lui Traian Achim, putem crede, care le știa, cu probabilitate, semnificația și le-a ales în mod intenționat pentru a figura în compoziție⁶³).

Tehnică: Desen în tuș negru, cu pensula (după o schiță ajutătoare, în creion negru).

Referințe: Concept edit⁶⁴.

**An Album with *Ex Libris* Sketches
Made by Traian Achim (1885-1945), Revisited
ABSTRACT**

The study draws attention to a graphic, original *Album* made by Traian Achim (1885-1945), bibliographically noticed in 2008. Traian Achim graduated *Belle Arte Faculty* of the University from Bucharest, *Decorative arts* department, as highly appreciated student of Costin Petrescu (1872-1954), in 1919. He was a student of the painting school from Baia Mare between 1919 and 1921, with some interruptions. Between 1920 and 1945, he activated as a teacher of art and engineering drawing, as well as calligraphy at *Mihai Viteazul Secondary School* from Alba Iulia, professing at the same time easel and mural painting (as a painter of more *Churches*, mainly from the area of Alba County, of which distinguishes the *Coronation Cathedral*, at the painting of which worked in the team of Costin Petrescu, in 1921-1922). He had built up an impressive personal library, of more than 2500 copies (in our own current opinion), at the same time, being an authentic bibliophile, devoted to first editions or revised, even old Romanian book. He also wished always to purchase books contemporary with him (he always wanted to be updated with editorial releases from different fields of knowledge, even from abroad), by the fact that himself made leather bookbindings for some volumes, as well as a series of graphic, original *ex libris*, for some of them making also stamping negatives, which he frequently applied on books (as distinctive ownership marks). He gifted the military doctor Nicolae Igna (1899-1961) – meanwhile general –, another bibliophile from Alba Iulia and collector fond of graphic *ex libris*, with at least two *ex libris*, made by himself, that by exchange reached different European collections of this type. Currently, we propose cataloguing and editing, as images of intrinsic artistic value, for the first time (the case of more), of a part of his *ex libris* sketches from the content of the mentioned *Album*, with some comments (historical, biographic, aesthetic-artistic), which we can make on them, at the current level of documentation. Although, some disparities exist on doing these small graphic works, mainly due to the fact that were not dated, only 6 of them (even these indirectly) by their artistic interpretation we attempt to may establish them also a quite reasonable dating, which

⁶³ Credem că va fi avut în biblioteca personală vreo carte legată de semnificația lor, sau mai multe, și că a fost interesat de procesul dezlegării acestei scrieri incifrate, după cum a manifestat un interes aparte și pentru alte aspecte ale istoriei, religiei, culturii și artei egiptene (inclusiv pentru misterele egiptene și *Cartea morților*, cu deosebire). Își va fi procurat, poate, o ediție a *Gramaticii egiptene* a lui Champolion (îl chiar putem bănuși de o astfel de excentricitate, aparentă), deoarece a fost foarte pasionat și de istoria sistemelor de scriere.

⁶⁴ Mircea, Fleșer 2008, p. 196.

is a documentary contribution to better knowing the artistic biography of the mentioned one, of his creative universe (interesting in any case).

List of illustrations

- Fig. 1** - [*Head of man, profiled to the left, designed modernly*], s. d.
Fig. 2 - [*Portrait of a young woman, with slightly turned head, looking across left and with veil – probably the Portrait of the wife*], s. d.
Fig. 3 - [*Young peasant reading while walking to graze the cow*], s. d.
Fig. 4 - [*Barefoot “woman”, with an armful of blooming branches (or catkin)*], s. d.
Fig. 5 - [*“Leda and the swan”*], s. d.
Fig. 6 - [*Young woman, wearing a vintage dress, with a crown of petals on the hollow of the right hand*], s. d.
Fig. 7 - [*Goddess Athena/Minerva, with the Owl and the Half Moon*], s. d.
Fig. 8 - [*Two naked young men reading from a book, on a scale like skin of a monster, tamed even when dead, likely of natural causes*], s. d.
Fig. 9 - [*Licentious behaviour of a semi-naked young woman, with an older man*], s. d.
Fig. 10 - [*A wild emperor of the forest reading, leaned against a tree and surrounded by modern nymphs*], s. d.
Fig. 11 - [*Two voyeurs gazing through the key hole*], s. d.
Fig. 12 - [*Likely a self-portrait as a typical ancient singer, with the “lyre”*], s. d.
Fig. 13 - [*Nude young woman, sitting, leaning backwards on her arms and wide legs, seen from behind – as a “Muse”*], s. d.
Fig. 14 - [*Nude young woman with the head turned to the onlooker, seen from lateral left and backwards*], s. d.; [*Cabaret androgynous dancer, stripped to the waist, in profile*], s. d.
Fig. 15 - [*Caricature eulogy of the young man that persists reading even if he is scolded for that*], s. d.
Fig. 16 - [*Weird being, androgynous allusively – as live circus exhibit and probably „alter ego” of the artist*], s. d.; [*Circus dancer, stripped to the waist and child head - as “alter ego” of the artist*], s. d.
Fig. 17 - [*Profile of a young woman reading*], s. d.
Fig. 18 - [*Effeminate, Egyptian alter ego of the artist*], s. d.

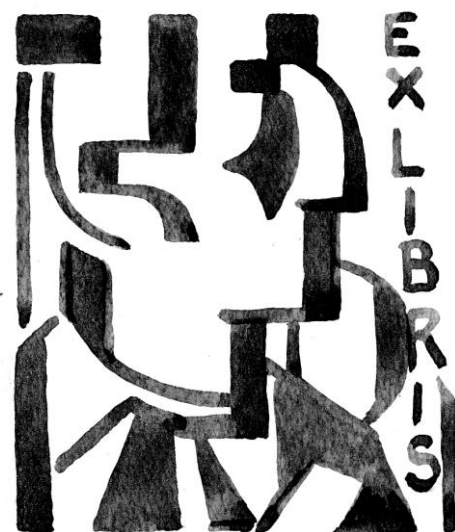

Fig. 1 - Cap de bărbat, în profil, spre stânga, stilizat modernist, f. a.

Fig. 2 - Portret de femeie tânără, cu capul ușor întors, privind spre stânga și cu vâl, f. a.

Fig. 3 - Țărancă tânără citind din mers, cu vaca la păscut, f. a.

Fig. 4 - "Femeie" desculță, cu un braț de crengi înflorite (sau mătșori), f. a.

Fig. 5 - "Leda și lebăda", f. a.

Fig. 6 - Tânăra, în rochie de epocă, cu corola unei flori în podul palmei drepte, f. a.

Fig. 7 - Zeița Atena/ Minerva, cu Bufnița și Cornul Lunii, f. a.

Fig. 8 - Doi tineri nuzi citind dintr-o carte, pe o piele de monstru solzos (îmblânzit parcă și mort, probabil, de moarte bună), f. a.

Fig. 9 - Scenă licențioasă, a unei tinere semidezgolite, cu un bărbat mai în vârstă, f. a.

Fig. 10 - *Un împărat fantezist al pădurii citind*
(sprijinit de un copac și înconjurat de nimfe moderne), f. a.

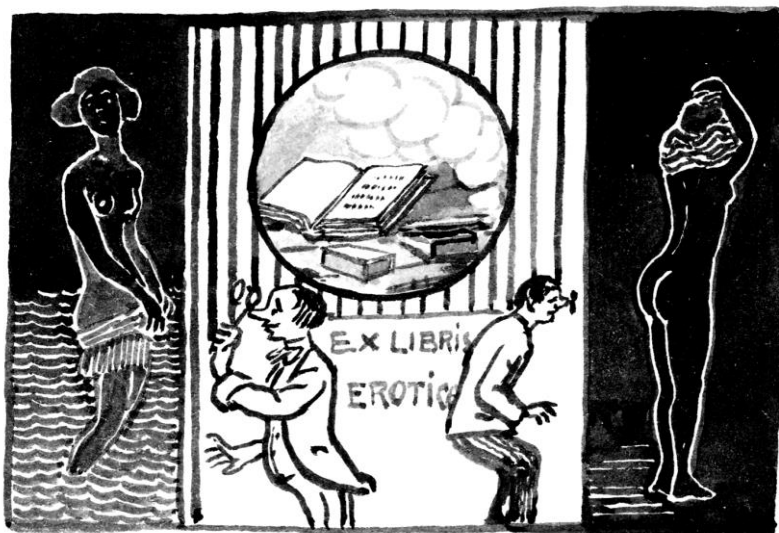

Fig. 11 - *Doi voaiaoriști privind prin găurile de chei ale ușilor*, f. a.

Fig. 12 - Autoportret posibil, în postura de simplu cântăreț antic, cu "lira", f. a.

Fig. 13 - Nud de femeie tânără, așezată, în postura de "Muză", f. a.

Fig. 14 a-b - Nud de femeie tânără (cu capul întors spre privitor, văzută din lateral stânga și spate), f. a.; Dansatoare de cabaret androgină, cu bustul gol (din profil), f. a.

Fig. 15 - Elogiul caricatural al tânărului care persistă în lectură chiar și când e certat pentru asta, f. a.

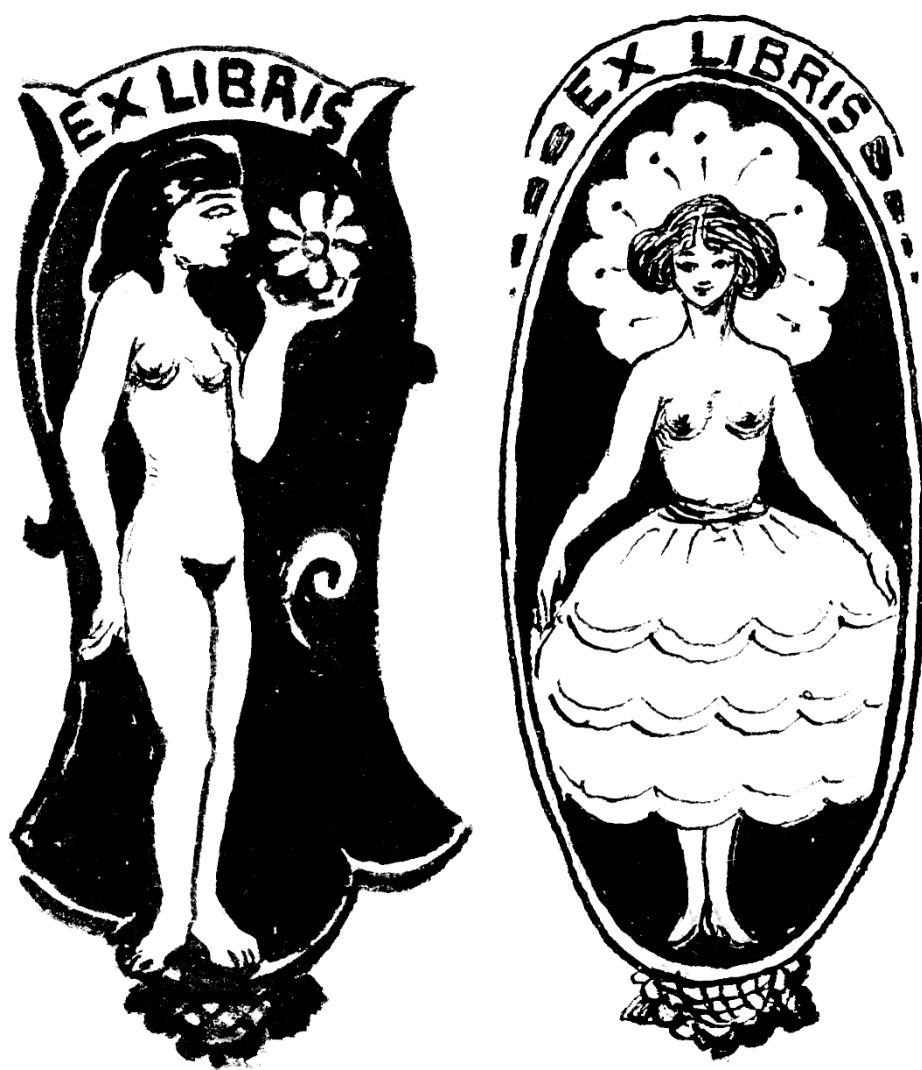

Fig. 16 a-b - Ființă ciudată, aluziv androgină – ca exponat viu de circ și ca posibil „alter ego” al artistului, f. a.; Dansatoare de circ, cu bustul gol și cap de copil – ca „alter ego” al artistului, f. a.

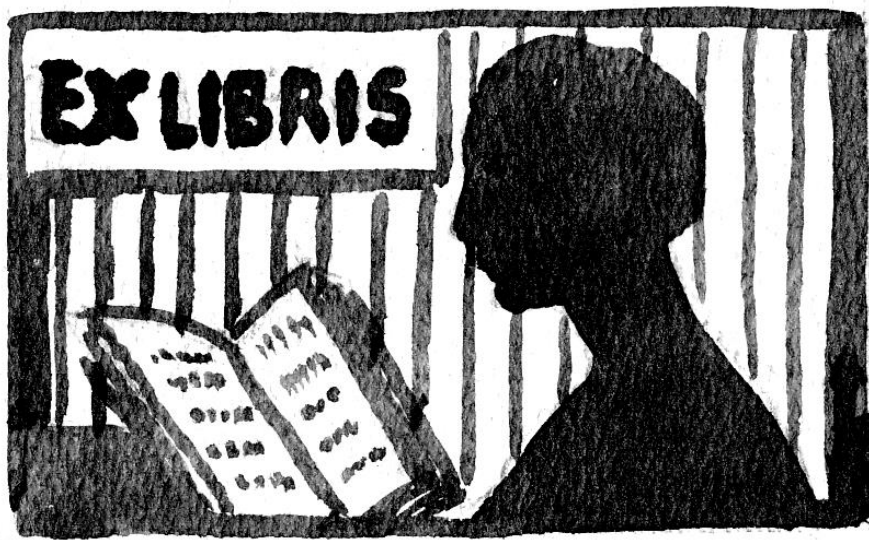

Fig. 17 - [Profil de femeie tânără citind], f. a.

Fig. 18 - [Alter ego egiptean, feminizat, al artistului], f. a.

Abrevieri bibliografice:

- Cutean, Mircea 2017 – Smaranda Cutean, Gabriela Mircea, „Alte două «tablouri regale» din colecțiile Muzeului național al Unirii din Alba Iulia”, în *Apulum. Series Historia & Patrimonium*, LIV, 2017, p. 173-200
- Gabor 1969 – Dionisie Gabor, „Noi file de ex libris din biblioteca doctorului Nicolae Igna”, în *Revista bibliotecilor*, nr. 5, 1969, p. 296-299
- Mărgineanu 2003 – Ion Mărgineanu, *Oameni din Munții Apuseni. Dicționar fără sfârșit*, Alba Iulia, 2003
- Mircea 2010 – Gabriela Mircea, „Preocupările de etnografie și folclor ale pictorului Traian Achim (1885-1945) (I)”, în *Eshatologie populară*, Alba Iulia, 2010, p. 261-290
- Mircea 2011 – Gabriela Mircea, „Din viața și activitatea lui Mariano Baffi (1910-1994). Referințe bio-bibliografice edite și inedite”, în *Terra Sebus*, 3, 2011, p. 553-578
- Mircea 2012 – Gabriela Mircea, „Traian Achim (1885-1945) și preocupările sale de recuperare a culturii tradiționale. Noi aspecte documentare (I)”, în *Memoria ca arhivă culturală. Centenarul Emil Turdeanu*, Alba Iulia, 2012, p. 357-395
- Mircea, Cutean 2019 – Gabriela Mircea, Smaranda Cutean, „Doi intelectuali bibliofili și prețuitori de *ex-libris*-uri grafice albauliene: Traian Achim (1885-1945) și dr. Nicolae Igna (1899-1961). Posibile interrelaționări”, Comunicare susținută la Sebeș, în cadrul *Sesiunii științifice “Multiculturalitate și patrimoniu istoric în Transilvania”*, Ediția a XI-a, 2019, ms.
- Mircea, Fleșer 2008 – Gabriela Mircea, Gheorghe Fleșer, *Un destin sub semnul Marii Uniri: viața și creația pictorului Traian Achim (1885-1945)*, Alba Iulia, 2008
- Mircea, Fleșer 2009 – Gabriela Mircea, Gheorghe Fleșer, „Repere din biografia și activitatea ziaristică a pictorului și profesorului albaulian Traian Achim (1885-1945)”, în *Patrimonium apulense*, IX, Alba Iulia, 2009, p. 219-235
- Mircea, Le Nir 2013 – Gabriela Mircea, Marily Le Nir, „Momente din activitatea didactică și culturală a profesorului Pierre Chanier la Alba Iulia (1922-1939)”, în *Terra Sebus*, 5, 2013, p. 477-506
- Mircea, Stînea 2011 – *File din existența unui romanist: Mariano Baffi (1910-1994) și Alba Iulia – evocări istorice, corespondență, amintiri* (coord. Gabriela Mircea și Carmen Stînea), Alba Iulia, 2011
- Stamatopol 2001-2002 – Rodica Stamatopol, *Ex-libris în colecțiile Bibliotecii naționale a României*, Vol. 1-2, București, 2001-2002

Cuvinte-cheie: pictură, însemn de proprietate, manuscris, Alba Iulia, perioada interbelică

Keywords: painting, ownership mark, manuscript, Alba Iulia, interwar period

